

od vrste gradiva, njegove razporejenosti (grupiranja) in starosti opazovalca. Pri odraslem je za nesmiselno gradivo (pike) obseg 6 do 9 enot, pri otrocih pa le 2 do 3 enote.

Za slikanico velja relativno visoka nasičenost s podatki, kar otroku ne daje velike možnosti za dopolnjevanje in sodelovanje. Pomeni mu posebno obliko igre, ki ga kot statična iluzija privlači in hkrati na poseben način dograjuje njegovo spoznavno polje, pri čemer je sam celostno udeležen.

Ilustrator svojo zaznavo sveta transformira v likovni izraz in s tem zamisli zlije v dražljaj – ilustracijo, ki je čutno dostopna otroku. Ponudi mu paletu svojih psiholoških vsebin, ki mlademu opazovalcu pomenijo novo podobo sveta. Ker pa ima predšolski otrok skromne izkušnje o svetu, ilustracija lahko obogati in spodbudi njegove predstave o predmetu, občutju ali dogajanju le tedaj, kadar je prilagojena njegovim identifikacijskim sposobnostim.

Iz povedanega sledi, da doseže ilustracija svoje polno poslanstvo takrat, kadar otroku pomaga razložiti nevidni svet, kajti vidnega lahko spoznava neposredno.

Upoštevaajoč to izhodišče, je nesmiselno ustvarjati slike, ki so živa kopija stvarnega sveta; to naj ostane domena fotografije. Dobra ilustracija s svojo izvirnostjo (v smislu nenavadnih idej in presenečenj) stvarnost preseže. Šele s tem lahko otroku ponudi možnost poistovetenja z bitji in dogajanjem na sliki ter tako ublaži travme odraščanja.

Uporabljena literatura:

Psihologija spoznavanja in dileme (2001), več avtorjev, DZS Ljubljana
Oris sodobne psihologije I., (1971), Založba Obzorja, Maribor

Margareta Dolinšek

SLIKANICA, OTROK IN ODRASLI

Slikanice zavzemajo posebno mesto v otrokovem življenju in tudi v življenju odraslega. V medsebojnih odnosih odrasli in otroci vnašajo v njihov skupni psihološki prostor različne predmete: igrače, predmete iz narave, predmete iz vsakdanjega življenja in tudi knjige. Preko njih otrok doživlja realnost, vzpostavlja odnos do predmetov, do oseb, ki so z njim v skupnem odnosu, in do širšega okolja. Malček sprejema okolje z vsemi čutili in se tudi odziva s svojim celim telesom, vključno z besedami oz. govorom, ki ga v danem trenutku obvlada.

Strokovnjaki s področja nevropsihologije in komunikacije v zadnjih desetletjih raziskujejo interakcije med odraslimi in otroki ter med objekti, ki jih vključujejo v skupni odnos. V medsebojnih interakcijah se izoblikuje specifična nevrološka struktura, ki se ohranja skozi vse življenje. Raziskovalci možganov so dokazali, da le specifične interakcije med odraslim in otrokom sprožijo ustrezne nevrološke povezave in aktiviranje določenih predelov možganov. Interakcija je v bistvu medsebojno sodelovanje in vplivanje mame (ali drugega pomembnega odraslega) in otroka. To se začne v trenutku, ko se otrok rodi, in ostaja osnovni in sestavni del naših medsebojnih odnosov in s tem našega življenja. Ohranjamo jih kot različne vzorce obnašanja. Raziskovalci so dokazali, da sta ključna dejavnika nevrološke-

ga razvoja otroka kvaliteta in intenzivnost interakcij med mamo in otrokom. Te interakcijske vzorce lahko vsak dan prepoznavamo v medsebojni komunikaciji in odnosih. Osnova vsake komunikacije pa je dialog. V skupno igro z otrokom odrasli vnašajo, kot že rečeno, različne predmete, ki dvignejo zavedanje otroka, tudi slikanico.

Slikanica ima za razliko od drugih knjig svojo specifično podobo. V njej sta literarna in likovna zgodba. Med otrokom in slikanico steče interakcija: otrok raziskuje slikanico kot predmet, opazuje ilustracije, ki mu govorijo. Tako lahko objekt – slikanica – pri otroku sproži različne občutke in čustva. Otrok na ilustracijah ne prepozna le oblike, temveč tudi različne odnose med predmeti in ljudmi na ilustracijah in jih povezuje z dotedanjimi vsakodnevnimi izkušnjami. Tudi v samih ilustracijah lahko prepoznavamo različne vzorce in strukture, ki vplivajo na otrokovo doživljanje. Pravimo, da otrok »bere likovno zgodbo«.

V to interakcijo med otrokom in slikanico pa vstopa še odrasli. Ustvari se dinamični proces med otrokom, odraslim in slikanico. Tudi odrasli vzpostavi interakcijo s slikanico kot predmetom, kar se odraža v njegovem obnašanju. Poudarjamo, da slikanice niso le »čtivo« za otroke, temveč so namenjene tudi odraslim. Odraslega slikanica »nagovarja« s svojo obliko, kvaliteto papirja in tiska, celostno podobo in z likovno zgodbo. Tudi v njem lahko prebudi različne občutke in čustva, ki se odražajo v neverbalnem govoru posameznika in v načinu, kako bere zgodbo in se ob tem pogovarja z otrokom. Odrasli pa si prebere tudi literarno zgodbo. Le-ta nosi v sebi sporočilo za odraslega, saj nekatere slikanice pripovedujejo o osnovnih človeških vrednotah, o stvareh, ki zaposlujejo misli in doživljanje odraslega človeka. Pomislimo ob tem npr. na preproste zgodbe Erica Carleja (*Zelo lačna gosonica*, *Zelo tih čriček* in *Zelo osamljena kresnička*; EPTA *Založba najlepših slikanic in knjig*). Ali ni tudi za nas pomembno, da prisluhnemo samim sebi, se zabubimo in tako omogočimo, da se v nas rodi nekaj novega? In, ali ne iščemo vsi sogovornike, kot čriček, in skupino, ki bi ji pripadali, tako kot kresnička? Pa ne le to. Pogosto se v večplastnih likovnih in literarnih zgodbah slikanic skrivajo globoke življenjske modrosti.

Odnos odraslega do slikanice je ključnega pomena, kako jo bo kot predmet s specifično vsebino in obliko ob skupnem branju in igri posredoval otroku. Zato poudarjamo t. i. branje v dialogu. Slikanica daje možnost interakcije odraslega in otroka. Če se tudi odrasli vživijo v zgodbo, se odprejo doživljanju zgodbe in ilustracij in to pokažejo otroku, ustvarjajo medsebojni dialog. Ta vključuje tudi odzivanje na otrokovo doživljanje slikanice. To pa je osnova vsake interakcijske strukture: uglasiti se z izžarevanjem predmeta in drugih ljudi, vnašati nove elemente doživljanja in spoznanj, ki se ob tem porodijo, opaziti in upoštevati pobude drugega. Tako slikanica omogoča aktivno udeleženo odraslega in otroka na vseh nivojih: čustvenem, ustvarjalnem, kognitivnem, socialnem.

Slikanice so umetniško delo, ki govori samo zase. Vabi odrasle in otroke, da jo gledajo in berejo vedno znova in jim omogoča nove aktivnosti. Če se pri slikanici omejimo le na branje, smo v nekem smislu določili nivo otrokove svobode. Slikanica pa omogoča vedno nove možnosti gledanja, branja, igre ob prebranem in ustvarjanju in tako širi polje otrokove svobode in prebuja v odraslem (morda pozabljenega) ustvarjalnega notranjega otroka. To pa so lastnosti t. i. plastične osebnosti, ki ne le obvlada določene veščine in ima ustrezno znanje, temveč v skladu s potrebami in pričakovanji okolja to živi in izraža skupaj s svojimi

pričakovanji, vrednotami in čustvi. To pa predstavlja tudi osnovo funkcionalne pismenosti v širšem pomenu besede.

Nekatere slikanice s svojo kombinacijo besedila in ilustracij, ki so postavljene v odnose, značilne za interakcijske strukture in vsebujejo njihove elemente, podpirajo ustvarjanje medsebojnega vplivanja odraslega in otroka na način, ki je optimalen za otrokov razvoj. Tako omogočajo komunikacijo na različnih razvojnih nivojih in pri različni starosti otrok. Takšni slikanici sta npr. *A veš, koliko te imam rad* (S. McBratney/A. Jeram, EPTA *Založba najlepših slikanic in knjig*), *Ne moreš zaspiti, Mali Medo?* (M. Waddell/B. Firth, EPTA *Založba najlepših slikanic in knjig*).

V odnosu do predmetov in stvari strokovnjaki uporabljajo termina izžarevanje in radiacija. Besedilna zgodba ima specifično izžarevanje, ko jo beremo. To izžarevanje nastane v interakciji med bralcem in poslušalcem. Ilustracije pa že same po sebi izražajo določeno razpoloženje. Zato ni pomembno le na besedilni ravni, da so prisotni elementi dialoga, temveč da so tudi na ilustracijah prepoznavni elementi interakcije. To lahko vidimo pri omenjenih slikanicah.

Tako kot so interakcije med odraslim in otrokom ter med otrokom in okoljem nujne za njegov razvoj, lahko z gotovostjo rečemo, da so slikanice nujni del otrokovega okolja, saj omogočajo in podpirajo ustvarjanje ustreznih interakcij in so v pomoč pri vzgoji, tako v vzgojno-pedagoški praksi kot tudi doma.

Slikanica odpira vrata v svet odraslih in v svet otrok. Je tisti prijazen del našega vsakdana, ki nas vrača v naše otroštvo in kaže pot v prihodnost nam, odraslim, in skupaj z nami našim otrokom.

Franček Rudolf

SLIKANICA ZA OTROKE

Iznajdba tiska je začetek prevratov, vojn in celo revolucij. V Franciji pred in po revoluciji je ilustrirati članek v časopisu pomenilo opremiti ga s karikaturou politika, ki ga je bilo treba identificirati: razkrinkati ali kovati v nebo. V Dickensovih časih so ilustracije prikazovale tudi nesreče in zločine, skratka črno kroniko. Ilustracija, namenjena otrokom, ima globoko ideološki in seveda vzgojni namen. Otrok si naj svet predstavlja tako, kot to želijo njegovi starši in sploh odrasli. Sama misel, da ima otrok posebne potrebe in poseben okus, zaživi, ko otrok ne dobiva knjig za darilo, ampak sam sodeluje pri njihovi izbiri. Več kot je verjetnosti, da si otrok sam kupuje tisto, kar hoče prebrati, bolj verjetno je, da ga bo trgovina morala založiti s stripi. V dobi televizije in računalnikov otrok izbira predvsem med filmi in računalniškimi igrkami. S čim ga naj prepriča knjiga? Ker je izjemno koristna za njegov prihodnji družbeni vzpon?

Šolske knjige so omejene na tisto, kar se je potrebno naučiti, zato so precej skope in skromne. Razkošje priročnikov, leksikonov in kuharskih knjig pa se le redkokdaj bistveno razlikuje od knjig za odrasle.

Zato sklepam, da je slikanica za otroke, kakršno danes gojimo v Sloveniji, nenavaden luksuz. Kratka zgodba z nekaj ogromnimi večbarvnimi ilustracijami in v debelih platnicah je nujno draga. Nihče ne more jamčiti, da se je ne bo otrok